

İSKENDER PAŞA'NIN SARAYBOSNA'DAKİ ZAVİYE VAKFI'NIN FİNANSAL DURUM TABLOSU (1807-1821)

THE FINANCIAL STATEMENTS OF THE FOUNDATIONS OF ISKENDER PASHA IN SARAJEVO (1807-1821)

Kadir ARSLANBOĞA*

Öz

Osmanlı Devleti'nde özel şahıslar ile bürokratların kurmuş olduğu vakıflar iktisadi ve sosyal açıdan birçok toplumsal görevi yerine getirmektedir. Bürokratlar, özellikle de Balkanlar'da fetihten sonra buldukları bölgenin idarecileri o şehrin kalkınması açısından gerek kendi gelirlerini gerekse de devletten kendilerine kuracakları vakıflar için tahsis edilen gelirleri toplum yararına adanmışlardır. Fatih Sultan Mehmet ve II. Beyazıt dönemlerinin önemli eşhasından olan ve Vezir, Rumeli Beylerbeyliği ve Bosna Sancakbeyliği görevlerinde bulunan İskender Paşa da başta şehrin su ihtiyacının karşılanması olmak üzere Bosna'da vakıf kurmuştur. Nehirlerin sularını şehrin muhtelif bölgelerine yönlendirmiş, çeşmeler, köprü, Nakşibendi Tekkesi, imaret, misafirhane, kervansaray ve saray inşa ettirmiştir. İnşa edilen bu yapı ve müesseselerin faaliyetlerinin devamı içinde çiftlikler, bahçeler, yoncalıklar ve değirmenler vakfetmiştir. Vakıflar açısından tescil belgesi hüviyetindeki vakfiye ile evkaf muhasebe bilançoları önem arz etmektedir. İskender Paşa Vakfı'nın vakfiyesi günümüze ulaşmamıştır. Ancak vakıf muhasebesi olarak Başbakanlık Osmanlı Arşivinde 1807-1821 yılları arasındaki süreyi ihtiva eden bir arşiv defteri bulunmaktadır. Çalışmada bu arşiv defterinden elde edilen bilgiler ışığında vakfın finansal durumu incelenmiştir. Olağan süreçte vakfın gelirlerinin giderlerini karşıladığı, ancak 1815 yılında yaşanan nehir taşkınlarının vakfın inşa ettiği birimlere zarar verdiği anlaşılmaktadır. Yıkılan birimlerin yeniden inşası, vakfın devam eden yıllarda bir mali daralmaya gitmesine sebebiyet vermiştir.

Anahtar Kelimer: Osmanlı İmparatorluğu, Vakıf, Saraybosna, İskender Paşa, Tekke.

Abstract

The social foundations established by the bureaucrats and the third party private individuals in the Ottoman Empire carried out many socioeconomic tasks and duties. Bureaucrats and particularly

* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İktisat Bölümü, karlsnaboga@comu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0264-4796

the local administrators after the conquest of the Balkans used both their own income as well as the resources allocated by the state to the state sponsored foundations for the public good and the development of their cities. Iskender Pasha, one of the leading figures during the rule of Sultan Mehmet the Conquerer and Beyazıt II, who served as a Vizier, the Governor General of Rumelia and the Bosnian Governor, likewise established a state sponsored foundation in Bosnia to respond to the city's need for water. He redirected the waters of rivers to various parts of the city, built fountains, bridges, the Nakşibendi Lodge, one imaret, one guesthouse, one caravansaray, and one palace. Numerous farms, gardens, lucerns, and mills were devoted to the activities within the framework of these structures and institutions. In this regard, the Vakfiye and Evkaf (foundations) accounting balance sheets, which serve as a form of registration for the foundations are of great importance. The Evkaf Vakfiye (registration of foundation) from Iskender Pasha did not survive to the modern day. However, it has a registration entry in the archives of Prime Ministry for the years of 1807-1821, which serves as an accounting balance sheet for the foundation. In this work, the financial situation of the foundation has been studied with the information revealed from the aforementioned archived documents. In the given time frame, it is revealed that the income of the foundation was sufficient to satisfy its expenditures although the river floods damaged the properties of the foundation. The restoration of the damaged units led to a fiscal deterioration of the foundation in the subsequent years.

Keywords: Ottoman Empire, Foundation, Bosnia, Iskender Pasha, Lodge.

1. Giriş

Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda tam olarak yerleşmesinde en stratejik adım 1389 yılında gerçekleşen I. Kosova Savaşı'ndaki zaferle birlikte atılmıştır. Bu zafer Osmanlı Devleti'nin, Sırbistan, Makedonya, Arnavutluk, Bulgaristan ve Bosna'ya doğru ilerleyişlerinin temelini oluşturmuştur (Emecen, 1992a, s.7). 1392 yılında Üsküp'ün fethi sonrasında burada bir uç bölgesi teşkil edilmiştir. 1439 yılından itibaren ise Üsküp Sancakbeyi Gazi İsa Bey geçici akınlar düzenlemek yerine askeri varlığın devamlı olarak bu bölgede bulunmasına yönelik bir stratejiyi uygulamaya koymuştur. Sonraki yıllarda devam eden bu stratejiyle birlikte 1451 yılına kadar Sarayova ve civarı fethedilerek askeri birlikler yerleştirilmiştir. Osmanlı Devleti'nin bölgede otoritesinin artmasıyla birlikte Bosna kralları haraca bağlanmıştır (Emecen, 1992b, s.296; Djurdjev, 1992, s.298; Pelıdija, 2018, s.409). Bosna Kralı Stefan Tomoşeviç yıllık ödemesi gereken haracı vermemiş ve Macar himayesi altına girerek karısı üzerinden Sırp despotluğunu ilan etmişti. Fatih Sultan Mehmet, Bosna Kralı'nın bu tutumuna ilaveten Venediklilerle yapılacak olası bir savaşta da Bosna'nın önemli güzergâh olması sebebiyle buranın fethine karar vermiştir. Kendisi tarafından bizzat kumanda edilen orduyla birlikte Üsküp üzerinden Bosna'ya hareket edilmiştir. Bosna Krallığı'nın başkenti olan Yayça Kalesi'yle birlikte civarı da alınarak 1463 yılında fetih gerçekleştirilmiştir (Aşıkpaşazade, 2013, ss.231-232; Uzunçarşılı, 1983, ss.81-82; Emecen, 1992b, s.296).

Yayça Kalesi'nin zaptından kısa bir süre sonrasında Macar Kralı Mathias Yayça Kalesi'ni ele geçirmiştir. Fatih Sultan Mehmet Bosna'ya ikinci bir sefer düzenlese de kale geri alınamamıştır. Yayça Kalesi, Kanuni Sultan Süleyman'ın saltanatında Gazi Hüsrev Bey'in Bosna Beyliği döneminde 1528 yılında alınmış ve Bosna'da tam bir hâkimiyet sağlanmıştır. Bu tarih öncesinde Osmanlı Devleti 1463 ile 1528 yılları arasında Bosna'nın güneyinde hakim olmuştur (Krcsmarik, 1979, ss.730-731; Uzunçarşılı, 1983, ss.83-84).

Osmanlı Devleti Yayça Kalesi'ni ilk ele geçirdikleri 1463 yılı sonrasında Bosna'da idari açıdan bir sancak teşkilatı kurmuştur. Yeni kurulan Bosna sancağı dört vilayetten oluşmaktaydı ve bunlardan biri de "vilayet-i Hodidyed ya da vilayet-i Saray ovası" idi (Aruçi, 2009, s.129). Osmanlı Devleti, Balkanlarda kasabaları kurarken dini müessese olarak camiler bazen de derviş tekkelerinin inşasıyla buralarda planlı bir kentleşme politikası uygulamıştır. İnşa edilen camiler selatin camileri olmakla birlikte bu camilerin personel ve diğer masrafları vakıflar yoluyla değil; bizzat devletin tumar sahipliği ve nakdi ücret ödemesiyle gerçekleştirilmiştir (Handzic, 1988, s.896).

Sarayova'da Gazi İsa Bey tarafından 1457 yılında Fatih Sultan Mehmet namına Hünkâr adıyla bir cami inşa ettirilmiştir. Caminin inşası sonrasında Hatibin Mahallesi, Eski Sultan Mehmed Cami Mahallesi ya da Eski (Atik) Cami Mahallesi ismiyle Sarayova'nın en eski mahallesi kurulmuştur. Gazi İsa Bey cami inşaatından sonra bir de saray inşa ettirmiştir (Zlata, 2018, s.400). İnşa edilen bu saray Hünkâr Cami'nin yanında yer almaktaydı. Sarayın inşa edilmesi ve buradaki nehrin adının Bosna olması sebebiyle zaman içerisinde Sarayova'nın ismi Bosnasaray olarak kullanılmaya başlanmıştır (Çelebi, 2001, s.217). Hünkâr Cami'nin personeli tumar tasarruf ederken, aydınlatma, halı ve tamirat gibi masraflar devlet tarafından karşılanmıştır. Devletin bilfiil Bosna kasabalarının kentleşmesinde rol alması stratejik, iktisadi, idari ve bazı kamu ihtiyaçlarının sonucunda ortaya çıkmıştır. Özellikle bu bölgedeki yerleşim yerlerinin sınırda yer alması devletin yatırım ve vergi muafiyetlerini uygulamaya neden olmuştur (Şahin, 1992, s.22).

Saraybosna 1468-1469 yılında bir köy büyüklüğünde iken, 1489 yılında 5 mahalleden oluşmaktaydı. Mahalle sayısı 1516 yılında 17'ye, 1530'da 32'ye, 1542'de 41'e, 1561'de ise 65'e ulaşmıştır. Mahallelerin geneli cami ile zaviye ve medreselerin etrafında oluşmuş ve onların isimleriyle adlandırılmıştır. Bir asır içerisinde bir köyden büyük bir şehre evrilen Saraybosna'nın bu gelişiminde Gazi İsa Bey ile Gazi Hüsrev Bey'in inşa ettirdikleri dini ve sosyal tesislerin etkisi büyüktür. Şehir halkının bölgenin sınır bir noktada yer alması sebebiyle avarız vergisinden muaf olması da buraya göçleri hızlandırmıştır. Saraybosna'ya göç edenlerin çoğunluğunu da yeni müslüman olmuş kişiler oluşturmaktaydı (Şahin, 1992, ss.24-29).

Saraybosna'nın gelişiminde katkısı olan bir diğer kişi de sırasıyla Bosna Sancakbeyliği, Rumeli Beylerbeyliği ve vezirlik görevlerinde bulunan İskender Paşa'dır. Paşa, Cenovalı bir baba ile Rum bir annenin evladı olarak dünyaya gelmiştir. Ancak kendisinin nerede doğduğu hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Kabiliyetli bir asker olan Paşa, 15. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Balkanlarda çok sayıda akın ve sefere katılmıştır. İskender Paşa, 1478-1480, 1485-1490 ve 1499-1506'daki vefatına

kadar üç kez Bosna Sancakbeyliği görevini yerine getirmiştir (Zlata, 2012a, ss.349).¹ 1480 yılında Rumeli Beylerbeyi görevine atanmasıyla birlikte Paşa ünvanını da alarak İskender Paşa olarak isimlendirilmeye başlanmıştır (Zlata, 2012a, ss.324-325).² İskender Paşa 1483 ve 1489 yıllarında da iki defa vezirlik makamına atanmıştır (Süreyya, 1996, s.808).³

İskender Paşa, 1463 yılında Yayça Kalesi'nin fethinde Fatih Sultan Mehmet'in ordusunda bulunuyordu. Yayça Kalesi'nin fethi sırasında Prusac'ın (Akhisar) fethi kendisine emredildi. Bunun üzerine İskender Paşa Prusac'ı fethederek burada üç yıl görevli olarak kalmıştır (Kemura, 1913, s.215).

İskender Paşa, Fatih Sultan Mehmet'in vefatından sonra Cem Sultan ve Sultan II. Beyazıt arasındaki taht mücadelesinde Sultan II. Beyazıt'ın yanında yer almıştır. 1488 yılında Prusac'ta (Akhisar) Sultan II. Beyazıt adına Sultan Cami'yi inşa ettirmiştir (Zlata, 2012a, s.327). Sultan II. Beyazıt'ın 1492 yılındaki Rumeli seferine katılmıştır. Sultan II. Beyazıt Rumeli seferinde Arnavutluk dönüşü Manastır'da ikamet ederken Haydari bir fedai kendisine suikast teşebbüsünde bulunmuştur. Suikast teşebbüsü esnasında fedai Sultan II. Beyazıt'a yaklaştığında padişahın yanındaki çavuşlar kaçışırken, İskender Paşa fedaiyi topuzuyla bertaraf etmiştir (Oruç Beğ, 1972, s.140).⁴

İskender Paşa vezir rütbesinde iken kendi isteğiyle 1496 yılında emekliye ayrılmıştır. Ancak daha öncesinde Rumeli Beylerbeyliği ve Bosna sancakbeyliği görevlerinde bulunması ve Sultan II. Beyazıt'ın şahsına olan güveni sebebiyle Venedik seferinde tekrardan görevlendirilmiştir. 1499 yılında Sultan II. Beyazıt kendisinden Venedik taraflarına akın yaparak düşmanın Mora'ya asker göndermesini engellemesini istemiştir. İskender Paşa bu emirle birlikte 1499 yılında tekrardan Bosna Sancakbeyi olmuştur (Uzunçarşılı, 1983, s.212; Süreyya, 1996, s.808; Zlata, 2012a, s.349). İskender Paşa Venedik Cumhuriyeti'ne bağlı Dalmaçya'daki Zadine ve Zara bölgelerine akınlar gerçekleştirmiş ve bu akınlarda birçok ganimetler elde etmiştir. Yapılan akınlardan memnuniyet duyulması üzerine kendisine akınlara devam etmesi söylenmiştir. İskender Paşa bunun üzerine gerçekleştirdiği akınlarda

1 Mehmed Süreyya (1996, s.808) ise İskender Paşa'nın 1475-1480, 1485-1489, 1498/99-1506/7 tarihleri arasında üç defa Bosna valisi olduğunu, 1480 yılında Rumeli Beylerbeyi, 1483 ve 1489 yıllarında da vezir olarak atandığını belirtmektedir.

2 Divanı hümayun toplantılarına katılan vezirlerle birlikte eyaletlerin en yüksek mevkisi olan beylerbeyleri de paşa ünvanını almaktaydılar (Özcan, 2007, s.182).

3 Zlata (2012a, s.325) ise 1490 yılında atandığını belirtmiştir. Macar Banlarından Derencil Ban'ın 898/1492-1493 yılında Sarayova'ya saldırı yapma amacıyla olduğunu duyan Yakup Bey, Derencil Ban'ı kendi toprağında mağlup etti. II. Beyazıt Yakup Bey'i bu muzafferiyeti sebebiyle taltif ederken, İskender Paşa'da uhdesindeki Rumeli Beylerbeyliği görevinin Yakup Bey'in hakkı olduğunu belirtti. Bunun üzerine beylerbeylik görevi Yakup Bey'e tevdi edilmiştir (Aşıkpaşazade, 2013, ss.319-320). Görüldüğü üzere Aşıkpaşazade 1493 yılında İskender Paşa'nın Rumeli Beylerbeyi olduğunu belirtirken, Zlata ise 1490'dan kendi isteğiyle emekliye ayrıldığı 1496 yılına kadar geçen süre zarfında vezir olarak görevde bulunduğunu belirtmektedir.

4 Cezar (2011, s.666) ise olayı "kalender kıyafetindeki bir adamın hacca gitmek için sadaka isteme bahanesiyle padişaha yaklaştığını ve hançeri çıkardığında ise solakların kaçıştığını ve İskender Paşa yetişerek suikastının başına kılıç indirdiği" şeklinde belirtmiştir.

Venedik şehri yakınlarına kadar gelmiş ve 130 kasabayı vurup buralardan 8 bin esir ele geçirmiştir (Uzunçarşılı, 1983, s.212).

İskender Paşa 1500 yılında Yayça kalesini tekrar almak için teşebbüste bulunsa da Macar Kralı Matyas'ın oğlu Jan'ın kaleye destek için gelmesi sonucunda geri çekilmiştir (Uzunçarşılı, 1983, ss.212-213).

Venedik Cumhuriyeti, İnebahtı, Mudon, Koron ve Navarin'in elinden alınması sonrasında kendisine yardım edilmesi için başta Papa olmak üzere Avrupadaki krallardan yardım istemiştir. Bu yardım talebi neticesinde Papa, Venedik ve Macaristan arasında 1501 yılında bir protokol yapılmıştır. Bu protokole göre Macarlar karadan Osmanlı Devleti ile mücadele edecektir. İskender Paşa bu mücadeleler esnasında Kuzey Bosna'da Macarların elinde olan bazı kaleleri zaptetmiştir (Uzunçarşılı, 1983, ss.220-222; Cezar, 2011, s.686).

Osmanlı Devleti'ne uzun yıllar boyunca Balkanlarda hizmet eden İskender Paşa 1506/1507 yılında 74 yaşında iken vefat etmiştir (Süreyya, 1996, s.808; Zlatar, 2012a, s.33). Paşanın kabri Prusaç'taki (Akhisar) mezarlıkta bulunmaktadır (Ayverdi, 1956, s.208). İskender Paşa'nın Hürrem Paşa, Mustafa Paşa, Numan Bey ve Hasan Bey adlarında dört oğlu ile ismi bilinmeyen bir kızı olduğu belirtilmektedir (Zlatar, 2012a, s.332).

İskender Paşa aile yapısı Müslüman ve Hristiyan olan yüksek bürokrasideki aile örneklerinden biridir. Paşanın iki erkek kardeşi olduğu belirtilmektedir. Kendisi hayatta iken ailesinin diğer üeleriyle her zaman ilişkisini sürdürmüştür. Kardeşinin kızı evlendiğinde, yeğenine büyük bir çeyiz hediye etmiştir (Zlatar, 2012a, ss.332-336).

Rumeli'de ve serhat boylarında görev yapan İskender Paşa Saraybosna'da "İskender Paşa Zaviyesi Vakfı" adıyla bir vakıf kurmuştur. Çalışmada Zaviye Vakfı'nın 1 Muharrem 1222 – 29 Şaban 1236 / 11 Mart 1807 – 1 Haziran 1821 tarihlerini kapsayan evkaf muhasebe bilançoları yardımıyla finansal durumu ortaya konulacaktır. Vakfın finansal durumunu ortaya koyan defter Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi Evkâf-ı Haremeyn Muhasebeciliği Defterleri kataloğunda 0794 envanter numarasıyla kayıtlıdır (BOA, Ev_HMH_d.0794).

Vakfın muhasebe bilançolarının tarih aralığı hicri olarak 14 yıl 6 ay, miladi olarak ise 14 yıl 2 ay 10 gündür. Bilançoların takibinin kolaylaşması amacıyla bilanço yılları miladi takvime uygun olarak 15 yıllık bir periyot çerçevesinde incelenmiştir.

Vakıf muhasebe bilançoları gelir ve gider kalemlerindeki gerek meblağların değişikliği gerekse de yeni kalemlerin eklenmesi sebebiyle ekonomik ve sosyal açıdan yerel tarih açısından önem arz etmektedirler. İktisadi ve sosyal açıdan birçok birimi olan vakıflar, buldukları bölgelerdeki olaylardan etkilenmekte ve bunlar kayıtlara yansımaktadır.

İskender Paşa, Saraybosna'daki vakfından ayrı olarak İstanbul Galata'daki Mevlevihane, Rumele'de Vize'nin Enbiyalı köyünde inşa ettirdiği zaviye ve cami ile yine Vize'nin Çakıllı köyünde inşa ettirdiği mescid ve türbesi için de vakıflar kurmuştur (Turgut, 2016, s.144-145).

2. İskender Paşa Zaviyesi Vakfı

Zaviye Vakfı'nın vakfiyesi günümüze ulaşamamıştır (Çam & Rahman, 2016b, s.968). 1697 yılında Eugen Savojski Saraybosna'yı ele geçirdiğinde vakfa ait binalar yakılmıştır. Vakfiyenin de bu esnada yok olduğu düşünülmektedir. Vakfa ait binaların yapım tarihlerini saptama ve vakfın kuruluş tarihiyle ilgili kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Zaviye inşaatına 1467 yılında başlanmasına rağmen, İskender Paşa'nın Prusac'a dönmesi sebebiyle oğlu Hasan Bey tarafından iki sene içinde tamamlanmışlığı belirtilmektedir. Diğer müesseselerin ise İskender Paşa'nın üçüncü defa Bosna Sancakbeyliği görevine atanması sonrasında 1499-1505 yıllarında inşa edildiği ileri sürülmektedir (Kemura, 1913, s.215; Ayverdi, 1956, s.205; İzeti, 2004, s.143; Algar, 2006, s.339).⁵

İskender Paşa, Saraybosna'da yıllarca kumandanlık ve yöneticilik yapması sebebiyle bölgeyi çok iyi tanımaktadır. Tecrübesine binaen vakfına ait müesseselerin inşasında bir plan çerçevesinde hareket ettiği görülmektedir. Vakfa ait müesseseler şehrin o dönem daha az iskân olunmuş semtleri olan Vratnik ile Kovaçi ve Skenderiya'da inşa edilmiştir. Bu bölgelerin iskân edilmesi amacıyla Moşčanitsa nehrinin bir kolunu Vratnik ve Kovaçi semtleri üzerine yönlendirmiştir. Burada bir mescit de inşa ettirmiştir. Böylelikle nüfusun buralara yerleşmesine katkıda bulunmakla, suyun birçok bahçe ve avludan akmasıyla birlikte şehrin o bölgeleri güzel bir hale bürünmüştür (Zlatar, 2012a, s.337; Zlatar, 2012b, s.58).

Skenderiya bölgesinde nakşibendi zaviyesi, imaret ve misafirhaneye birlikte nehrin karşı tarafında bir ev/saray ve zemin katında 11 dükkânı olan kervansaray inşa edilmiştir. Bunlarla birlikte Mi-laçka nehrinin iki yakasındaki ulaşımı sağlamak için nehir üzerinde bir köprü ve birçok su çeşmeleri de inşa ettirmiştir (Kemura, 1913, s.215; Bejtici, 1944, s.24; Zlatar, 2012a, s.339).

İmarette her gün yemek pişirilerek şeyhlere, dervişlere, talebelere, yolculara/seyyahlara ve fakirlere dağıtılmıştır. Misafirhanede ise bahsi geçen kişilere konaklama imkanı sağlanmıştır. İmaretten Cuma akşamları ve bayramlarda pirinç pilavlı zerde pişirilerek tekkedeki dervişlere dağıtılmıştır (Bejtici, 1944, s.24; Algar, 1975, s.17; Cehajic, 1999, s.381; İzeti, 2004, s.381). Vakıftan yine Cuma akşamları mahalledeki her haneye bir adet ekmek ile bayramlarda pirinç pilavlı zerde dağıtılmaktaydı. İskender Paşa bu ihsanlar ile kendi ruhuna ve hayırların celbi için mahalleli tarafından Yasin-i Şerif okunmasını istemiştir (Çam & Rahman, 2016b, s.967).

Zaviye Vakfı'nın günlük masrafları aşağıda tabloda verilmiştir (Zlatar, 1974, ss.115-116; Zlatar, 2012a, s.341). Tabloda personel olarak mütevellî, şeyh, kâtip, nazır, fırıncı, aşçı, kayyım ve ferraşa günlük olarak 5 ila 2 akçe arasında ücret ödemesi yapılmıştır. İmarethane ve misafirhane için buğday, pirinç, et, ekmek, bal, odun ve aydınlatma, kilim ve baharat alımlarına günlük tahsisatlar ayrılmıştır.

5 Hamid Algar (2006, s.339) ise vakfın 1463 yılında şehrin fethinden sonra inşa edildiğini ifade etmektedir. Kazım Hacıbeyliç (2018) ise tekkenin 1472 yılında kurulduğunu belirtiyor. Ayverdi (1956, s.205) tekkenin 15. asır sonlarında inşa edildiğini belirtmektedir.

Bunlara ek olarak günlük 3 akçe onarım ücreti de gelirlerden tahsis edilmiştir. Muharrem ayındaki aşure günü içinse yıllık olarak tahsisat yapılmıştır.

Tablo 1. Vakfın Günlük Tayinatları ve Ücretleri (Akçe)

Tayinat	Akçe	Tayinat	Akçe
Buğday	5	Onarım	3
Pirinç	3	Katip	2
Et	10	Nazır	2
Ekmek	14	Fırıncı	2
Bal	1	Aşçı	2
Odun	4	Kayyım	2
Mütevelliye	5	Ferraş	2
Şeyh	3	Yağ, kilim, şamdanlar, tuz ve baharatlar	5
Aşure yıllık	300		

Vakfın faaliyetlerini devam ettirmesi için ise zaviye çevresinde bahçe, koru, yoncalık; Bocalık, Kavacık, Dolca, Korça ve Radmanik köyleriyle birlikte Saray'da bazı zeminler ile tarla ve çayırlar satın alınmış ve toplamda 58 çiftliğin gelirleri vakfa tahsis edilmiştir. Su kaynakları bol olan bölgede Vişegrad suyunda 4, Mostaniçe suyunda 13, Kosevada 4, Çelebipazar'da 3 ve Viseko'da 5 olmak üzere toplamda 29 değirmen vakfedilmiştir (BOA, MAD, 625, 699-700; Kemura, 1913, s.216; Kadic, XV, s.330; Binark, 1993, s.212).⁶

İskender Paşa Tekkesi ya da Şeyh Misafir Tekkesi olarak bilinen zaviye Bosna'nın ilk Nakşibendi tekkesidir (Çelebi, 2001, s.219; Malcolm, 1999, s.178).⁷ Tekke, kuruluşundan itibaren derviş ve ilim ehli ile seyyahların toplandıkları bir mekân haline gelerek, bölgenin Türk-İslam medeniyeti çerçevesinde şekillenmesinde önemli bir paya sahiptir. Ayrıca fakirlerin ve kimsesizlerin sığındıkları bir mekân olarak da bölgede hizmet vermiştir. İskender Paşa'nın oğlu Mustafa Bey de babasının adına zaviyenin yanına cami ve mektep inşa ettirmiştir (Çam & Rahman, 2016a, s.785; Zlatar, 2012a, s.340). Böylelikle baba ve oğulun yaptırmış olduğu müesseselerle birlikte o bölgede bir külliye meydana gelmiştir.

İskender Paşa'nın Bosna'daki vakfının vakfiyesi günümüze ulaşamamış olmasına rağmen, vakıfla ilgili birçok bilgiye tahrir defterlerinden ulaşılabildiği gibi muhasebe bilançolarından da

6 Bejtici (1944, s.25) 27 değirmen vakfettiğini, Zlatar ise (2012a, ss.340-341) 28 değirmen vakfettiğini belirtmektedirler.

7 Saraybosna'daki ilk tekke Gazi İsa Bey'in inşa ettirdiği Mevlevi tekkesidir. Bu tekke 1463 yılından önce kurulmuştur. İskender Paşa'nın inşa ettirdiği tekke ise şehirdeki ilk Nakşi tekkesidir ve İsa Bey'in tekkesinden sonra kurulmuştur (Malcolm, 1999, s.178). Evliya Çelebi (2001, s.219) Saraybosna'yı ziyaretinde burada 47 tekke olduğunu belirtmiştir. İskender Paşa'nın Nakşi tekke kurması aslında tarikata Balkanlarda bilfiil desteğini göstermektedir. Bu destek sayesinde de tarikat Balkanlarda yayılmıştır (Clayer & Alexandre, 2014, s.303).

ulaşılabilir. Bilançolar vakfa ait gelir kaynaklarının neler olduğunu ve bu gelirlerin nerelere sarfedildiğini göstermektedir.

3. İskender Paşa Zaviyesi Vakfı'nın Gelir ve Giderleri

İskender Paşa Zaviyesi Vakfı'nın gelirleri incelenen yıllar itibariyle aynı seyretmiş ve yıllık olarak 68.408 akçe gelir elde edilmiştir. Bilançoda son yıl hicri olarak 6 ay olmasına rağmen, yine aynı yıllık gelir miktarının yazıldığı görülmektedir. Vakfın masrafları ise bir yıl haricinde diğer yıllarda 17.000 ile 97.000 akçe arasında seyretmiştir. 1815 yılında ise meydana gelen nehir taşmaları sebebiyle nehir üzerindeki bendin ve nehir yakınındaki büyük çeşmenin yeniden yapımı sonucunda 1 milyon akçeyi aşan bir masraf oluşmuştur.

Zaviye Vakfı'nın 15 yıllık süreçte toplamda 1.026.120 akçe geliri, 1.789.132 akçe de gideri bulunmaktadır. Bu süreçte vakfın bilançosunun 763.012 akçe açık verdiği görülmektedir. Vakfın toplam gelir ve gider rakamları kalemlerin toplamları itibariyle oluşturulmuştur. Kâtibin toplamlarında hata bulunmaktadır. Ekte muhasebe bilançosunun transkripsiyonu verilirken kâtibin toplamları yanında ek bir sütunda gelir ve gider kalemlerinin güncel toplamları ayrı olarak gösterilmiştir.

Tablo 2. Zaviye Vakfı'nın 1807-1821 Tarihleri Arasındaki Gelir, Gider ve Bakiyeleri

Yıl	Gelir	Gider	Bakiye
1807	68.408	55.730	12.678
1808	68.408	58.000	10.408
1809	68.408	57.500	10.908
1810	68.408	97.340	-28.932
1811	68.408	55.880	12.528
1812	68.408	82.762	-14.354
1813	68.408	47.080	21.328
1814	68.408	54.280	14.128
1815	68.408	1.148.040	-1.079.632
1816	68.408	16.800	51.608
1817	68.408	19.500	48.908
1818	68.408	21.680	46.728
1819	68.408	23.500	44.908
1820	68.408	23.940	44.468
1821	68.408	27.100	41.308
Toplam	1.026.120	1.789.132	-763.012

3.1. Zaviye Vakfı'nın Gelirleri

Zaviye Vakfı'nın aşağıdaki tabloda verilen gelirlerine bakıldığında arazi, menzil ve değirmen işletmelerinden yıllık olarak 68.408 akçe geliri olduğu görülmektedir. Ayrıca tabloda yine vakfın gelir kalemleri içerisinde ikisinin haricinde diğerlerinin mukataaya verildiği izlenebilmektedir.

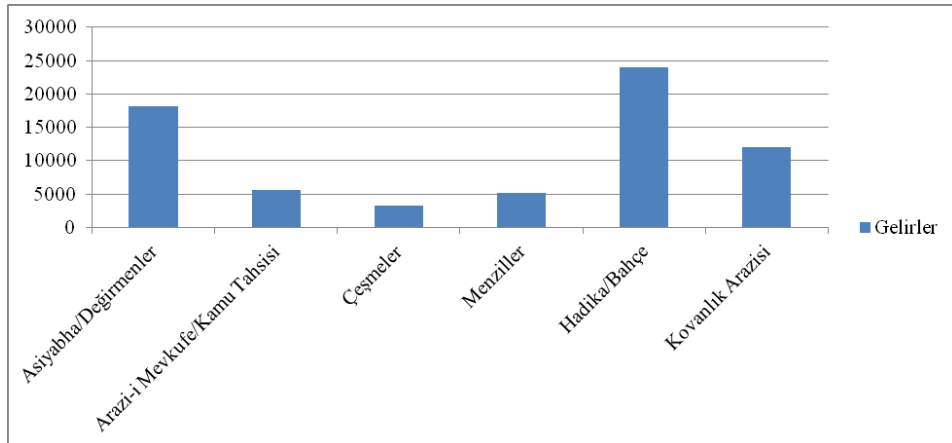
Gelirler içerisinde toplamın büyük çoğunluğunu dört gelir kalemi oluşturmaktadır. Gelir kalemleri içerisinde ilkini %35'lik bir oran ile bahçe ve ağaçlardan elde edilen hasılatı ifade eden *galle-i hadika* (meyva bahçesi) oluşturmaktadır. Gelir kalemleri içerisinde %27'lik bir oran ile ikinci yüksek paya sahip olan gelir kalemi mukataa olarak işletilen değirmenlerin (asiyab) hasılatıdır. Üçüncü gelir kalemi ise %18'lik bir oran ile Kovanlık adlı araziden elde edilen gelirdir. Dördüncü gelir kalemini de %8'lik bir oran ile kamu tarafından vakfa işletilmesi amacıyla verilen arazilerden elde edilen mukataa gelirleri oluşturmaktadır.

Vakfın gelirleri içerisinde cüzi hasılatı olan gelir kalemlerini ise; çeşitli mahallelerdeki menzillerin ve çeşmelerin mukataa gelirleri oluşturmaktadır.

Tablo 3. Zaviye Vakfı'nın Gelir Kalemlerin Akçe ve Oransal Dağılımları

Gelirler	1807-1821	%
Hâsılât-ı galle-i hadikâ der-kurb-ı câmi'-i şerif	24.000	35%
Mahsûl-i mukâta'ât-ı âsiyâbhâ	18.168	27%
Hâsılât-ı Kovanlık	12.000	18%
Mahsûl-i mukâta'ât-ı arâzi-i mevkûfe	5.662	8%
Mahsûl-i mukâta'ât-ı çeşmehâ	3.336	5%
Mahsûl-i mukâta'ât - menâzil der-mahalle-i Pehlivân Hasan	1.322	2%
Mahsûl-i mukâta'ât-ı menâzil der-mahalle-i So[ğ]ukbunar	1.486	2%
Mahsûl-i mukâta'ât-ı menâzil der-mahalle-i Abdülhalim Ağa	766	1%
Mahsûl-i mukâta'ât-ı menâzil der-mahalle-i Hâdım Ali Paşa	322	0%
Mahsûl-i mukâta'ât-ı der-mahalle-i Kemâl Beğ	300	0%
Mahsûl-i mukâta'ât-ı Raği ma'a ... Korçe	660	1%
Mahsûlât-ı mukâta'ât-ı menâzil der-mahalle-i ... El-hâc İbrâhîm	386	1%
Yekûn der-sene-i kâmil hâsılât	68.408	100%

Grafik 1. Zaviye Vakfı'nın Gelirlerinin Dağılımı

3.2. Zaviye Vakfı'nın Giderleri

Vakıfların vakfiyelerinde belirttikleri faaliyetleri yerine getirebilmeleri için personel ücretleri, gıda ve araç-gereç alımları, gayrimenkullerin bakım, onarım ve yeniden inşa masraflarını karşılamaları gerekmektedir.

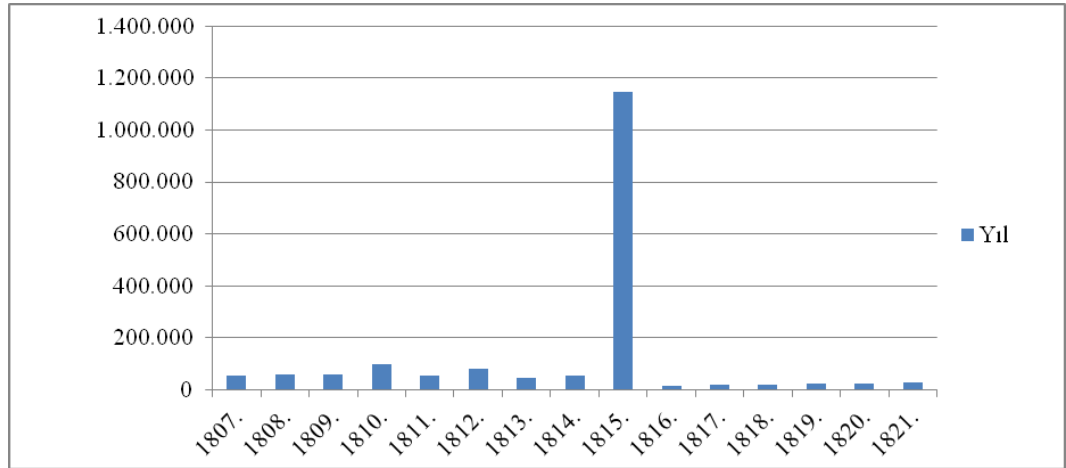
Zaviye Vakfı faaliyetlerini yerine getirmek amacıyla toplamda 1.789.132 akçe masraf yapmıştır. Muhasebe bilançolarındaki masraf kayıtları incelendiğinde kayıtların gelirler gibi sadece düzenli kalemlerden oluşmadığı bununla birlikte birçok istisna masraf kaydının da bilançolara yansıdığı görülmektedir (EK 1).

Vakfın yıllık gider toplamları aşağıda tablo ve grafikte gösterilmiştir.

Tablo 4. Zaviye Vakfı'nın Giderlerin Yıllar İtibariyle Toplamları (Akçe)

Yıl	Toplam	Yıl	Toplam
1807	55.730	1815	1.148.040
1808	58.000	1816	16.800
1809	57.500	1817	19.500
1810	97.340	1818	21.680
1811	55.880	1819	23.500
1812	82.762	1820	23.940
1813	47.080	1821	27.100
1814	54.280		
Toplam		Toplam	1.789.132

Grafik 2. Zaviye Vakfı'nın Giderlerinin Yıllar İtibariyle Dağılımı (Akçe)

Grafik ve tablodan ilk göze çarpan 1815 yılındaki masrafın yüksek meblağıdır. Bir milyon akçeyi geçen masraf meydana gelmiş ve bu tutarın kendisinden sonraki en yüksek yıllık masraf tutarının

yaklaşık olarak 12 katı, yıllık gelir tutarının ise 16,7 katı olduğu görülmektedir. İkinci dikkat çeken nokta ise 1807-1814 tarihleri arasında genel olarak 55-60 bin akçe arasında seyreden masrafların, 1816-1821 yılları arasında ise 20 bin akçe seviyelerinde seyretmesidir.

Muhasebe bilançolarına yıllar itibariyle bakıldığında çoğu yılda Mostaniçe nehrinin temizlenmesi amacıyla 40-45 nefer ırgada ücret verildiği kayıtlara yansımıştır.

1807-1814 yılları arasında her yıl vakıf görevlileri olarak cabi, kâtip, mimar ve müteveliye toplamda 12.000 akçe maaş verilmiştir. Aynı şekilde bu yılların her birinde aşure ikramı için 4.800 akçe masraf edilmiştir. 1816-1821 yılları arasında ise bahsi geçen personel masraflarından sadece mimar ile cabiye ücret verildiği görülmektedir. Bununla birlikte daha önceki bilançolarda görülen aşure ikramı içinde herhangi bir masraf kalemi yer almamaktadır.

1816-1821 yıllarındaki masraflara bakıldığında bunların çoğunluğunu bakım ve onarım masrafları oluşturmaktadır. Çeşmelerin tamiratları için alınan levazimat, çeşmelere su getiren yolların tamiratları ve marangoz ücretleri, bentlerin, bahçenin ve kaldırımların tamiratına masraf yapılmıştır.

1815 yılında bir milyonu aşan masrafın nedeni ise yoğun yağışlar sonrasında nehir taşkınlarıdır. Vakfın Mostaniçe nehri üzerinde yaptırmış olduğu bent nehrin taşması sonucunda tamamen yıkılmıştır. Bendin yeniden inşasında malzeme olarak, 270 adet yalvan sürtme boyunduruk, 50 adet pençe tahiyeye, 150 kıyye büyük mismar (çivi) kullanılmıştır. İnşaatta çalışan neccarların sayısı verilmemiş, ancak kendilerine 60.000 akçe ücret ödenmiştir. Toplamda bendin yeniden yapımına 255.600 akçe masraf edilmiştir.

Milaçka nehri yakınlarında bulunan vakfa ait büyük çeşme de nehrin taşması sonrasında yıkılmıştır. Çeşmenin yeniden inşasında 6 adet baba olarak ifade edilen sürtme, çeşmenin etrafına 600 adet sevak, 12 adet kavi direk, 6 adet başlık denilen direk, 18 adet yastık, 30 adet kebir esliha, döşeme için talpa, 16 adet kaplama, başlık, 80 adet baskiyye, 4 adet mıkras, 61 adet mendirek için ham sürtme, 1000 adet meşe sevak, 200 kıyye mismar (çivi), palamar mismar 40 kıyye malzeme kullanılmıştır. Çeşme inşaatında neccarlara (marangoz) günlük 480 akçe/2 kuruştan 380 yevmiyelik ücret karşılığı olarak 182.400 akçe, ırgatlara ise 120 akçeden 110 yevmiyelik ücret karşılığında 26.400 akçe ödeme yapılmıştır. Çeşmenin yeniden yapımına toplamda 880.440 akçe harcanmıştır.

Bu iki yapının inşası dışında kalan 12.000 akçe ise kale ahaliyle birlikte alınan ortak karar sonrasında atanan nazıra ödenen ücreti göstermektedir.

4. Zaviye Vakfı'nın Gelirleriyle İlgili Genel Değerlendirme

İskender Paşa Zaviyesi Vakfı'na ait çalışmaya temel alınan muhasebe bilançolarındaki verilerle birlikte 1504 yılına ait gelir Osmanlı Arşivinden, Maliyeden, Müdevver defter kataloğundan 625 numaralı defterden (BOA, MAD 625, ss.699-700), 1528 ve 1567 tarihlerine ait gelirler tapu tahrirlerine dayanarak hazırlanan Binark'ın (1993, s.212) çalışmasından ve 1798 yılına ait gelir ise Kemura'nın

(1913, ss.229-230) eserinden alınmıştır. Böylelikle bahsi geçen kaynaklarda belirtilen gelirler ile incelenen yıllara ait vakfın gelirleri aşağıdaki tabloda birlikte gösterilmiştir.

Tablo 4. Zaviye Vakfı'nın Gelirlerinin Yıllar İtibariyle Seyri (Akçe)

Yıl	Gelir
1504	27.009
1528	32.459
1567	32.459
1798	82.950
1807	68.408
1808	68.408
1809	68.408
1810	68.408
1811	68.408
1812	68.408
1813	68.408
1814	68.408
1815	68.408
1816	68.408
1817	68.408
1818	68.408
1819	68.408
1820	68.408
1821	68.408

Zaviye Vakfı'nın gelirleri içerisinde 1798 yılı haricinde 16. ve 19. yüzyıldaki gelirlerinin kendi dönemleri itibariyle istikrarlı bir seyir izlediği görülmektedir. Vakfa tahsis edilen gelirler incelenen yıllardaki verilere göre vakfın giderlerini karşılayabilmektedir. Vakfı finansal açıdan sıkıntıya düşüren durum savaş ve doğal afetlerin vakıf müesseselerine vermiş olduğu tahribatlardır. Bu durumlarda müesseselerin yeniden inşası ya da tamiratı vakfı tasarruf politikalarına yönlendirmiştir.

1697 yılında Saraybosna'nın işgalinde vakfın üç binası yakılmış ve işgal sonrasında yeniden inşa edilmiştir (İzeti, 2004, s.143). 1790 yılında vakfın imaretinden dağıtılan yemek hizmeti mütevellî tarafından durdurulmuştur. Mahallelinin şikâyeti sonrasında tekrardan yemek dağıtımı yapılmaya başlanmıştır (Çam & Rahman, 2016b, ss.967-969). Aynı şekilde 1815 yılındaki nehir taşması sebebiyle meydana gelen masrafların karşılanması amacıyla aşure dağıtımı başta olmak üzere birçok faaliyet sınırlandırılmıştır.

Çalışmada temel alınan yıllara bakıldığında vakfın 15 yıllık süreçte 3 sene haricinde gelirlerinin giderlerinden fazla olduğu görülmektedir. Sel taşkınlarının meydana geldiği 1815 yılına kadarki dönemde gelirlerinin %20'si ve sonraki yıllarda ise %70'lere yakın kısmının tasarruf edildiği görülmektedir.

Tasarruf politikalarıyla birlikte tahsil edilmeyen bakiyeleri de bulunmaktadır. Kemura'nın (1913, ss.229-230) vermiş olduğu 1798 yılına ait vakfın gelir gider dağılımında önceki senelerden tahsil edilememiş bakiye belirtilmiştir. Kayda göre önceki yıllardan tahsil edilemeyen tutar 111.785 akçedir. Bu meblağ da yaklaşık olarak vakfın iki yıllık gelirine tekabül etmektedir.

Vakfın tasarruf yetisi ve gelir kaynaklarının çokluğu olağandışı durumlar karşısında vakfa idari ve mali bir faaliyet alanı bırakarak devamlılığını olanaklı kılmıştır. 19. yüzyıl sonralarında zaviyenin gelirlerinin azalması sebebiyle imaret ve misafirhane kapatılmıştır (İzeti, 2004, s.143).

5. Sonuç

Vakfa ait vakfiyeye ulaşılamadığından vakfiyede gelirlerin nerelere sarfedileceğinin tam olarak tespit edilememesi nedeniyle evkaf muhasebe bilançoları üzerinden ve tahrirlerden yola çıkılarak bazı çıkarımlar yapılabilmektedir. Vakıf hayratını daha çok şehrin su ihtiyacını karşılamaya yöneltmiştir. İskender Paşa vakfını kurarken tahsis ettiği gelirlerin genel olarak giderleri rahatça karşıladığı bilançolardan izlenebilmektedir. 1815 yılında Bosna'da büyük bir yangının vaki olduğu birçok çalışmaya yansımıştır. Yangında vakfın herhangi bir hayratı zarar görmemiştir. Ancak, bu yılda nehrin taşmasıyla birlikte bendi ve çeşmeyi yıkacak derecede coşkun bir sel geldiği muhasebe bilançosundaki kayıtlardan anlaşılmaktadır. Ortaya çıkan bu afetin ise vakfı mali bir dar boğaza soktuğu görülmektedir. Afet sonrası yıllarda bilançoların vermiş olduğu bilgiler çerçevesinde vakıf bir tasarruf politikasına başvurmuş ve ortalama olarak %70'e yakın bir tasarruf sağlanmıştır.

Buna ek olarak vakıf borcunu ya önceki tasarruflarından ya bakiyelerinden ya da muhtemelen diğer vakıflar başta olmak üzere üçüncü kişiler/kurumlardan borç alarak ödemiştir.

Sonuç olarak İskender Paşa Zaviyesi Vakfı'nın yıllar içerisinde birçok olumsuzlukla (savaş ve doğal afetler) karşılaşmasına rağmen gelir kaynaklarının büyüklüğü ve tasarruf politikaları vakfın faaliyetlerinin 1900'lere kadar ulaşmasına neden olmuştur.

KAYNAKÇA

I. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Evkaf-ı Haremeyn muhasebeciliği defterleri kataloğu. d. 0794 (BOA.EV.HMH_d.0794)

Maliyeden müdevver defterleri. d. 625 (BOA.MAD.625)

II. Telif Eserler ve Süreli Yayınlar

Algar, H. (1975). Bosna'da Nakşibendi Tarikatı üzerine notlar. *Diriliş*, 12, 15-25.

Algar, H. (2006). Nakşibendiyye. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 32. 335-342.

Aruçi, M. (2009). Saraybosna. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 36. 128-132.

Aşıkpaşazade (2013). *Aşıkpaşazade tarihi*. (Haz. Necdet Öztürk). İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

Ayverdi, E. H. (1956). Yugoslavya'da Türk âbideleri ve vakıfları. *Vakıflar Dergisi*, III, 151-224.

Bejtić, A. (1944). Skender-pašina tekija. *Novi Behar*, 16(2), 24-26.

- Binark, İ. (1993). Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan 164 (Hicri 935-937/Milâdi 1528-1531) ve 462 (Hicri 975/Milâdi 1567-1568) numaralı tapu tahrir defterlerine göre Bosna vakıfları. *X. Vakıf Haftası Kitabı* (ss.207-254). Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Cehajic, D. (1999). Nakşibendî Tarikatının Bosna-Hersek ve genel olarak Yugoslavyadaki sosyo-politik durumları. *Dini Araştırmalar*, 2(5), 377-386.
- Cezar, M. (2011). *Mufassal Osmanlı tarihi*. Cilt II. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Clayer, N. & Alexandre P. (2014). Osmanlı Döneminde Balkanlardaki tarikatlar. Ocak, A. Y. (Ed.) *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf ve Sufiler*. (ss.301-321). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Çam, M. & Rahman A. (2016a). *Bosna Hersek vakfiyeleri*. Cilt II. Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları-121.
- Çam, M. & Rahman A. (2016b). *Bosna Hersek vakfiyeleri*. Cilt III. Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları-121.
- Djurdjev, B. (1992). Bosna eyaleti. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 6. 297-305.
- Emecen, F. (1992a). Balkanlar ve Bosna tarihi bakımından Kosova Savaşının (1389) önemi. *Bosna-Hersek*. (ss.7-14). İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Emecen, F. (1992b). Bosna eyaleti. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 6. 296-297.
- Evlia Ç. (2001). *Evlîyâ Çelebi seyahatnâmesi*. (Haz. Yücel Dağlı vd.). Cilt V. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Hacıbeyliç, K. (2018) Bosna Hersek'te tasavvuf tarihi ve geleneği – Bosna Hersekli Pir: Pir-i Sani Şeyh Hüseyin Baba Bosnevi. <http://ilmar.org/bosna%E2%80%90hersekte-tasavvuf-tarihi-ve-gelenegi-bosna-hersekli-pir-pir-i-sani-seyh-huseyin-baba-bosnevi/> adresinden alındı.
- Handzic, A. (1988). Bosna'da XVI. yüzyılda kasabaların gelişmesinin bazı özellikleri. *IX. Türk Tarih Kongresi Bildiriler*. II. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- İzeti, M. (2004). *Balkanlar'da tasavvuf*. İstanbul: Gelenek Yayıncılık.
- Kadic, M. E. *Kronika*. 15. Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi.
- Kemura, S. S. F. (1913). *Sarajevske dzamije i druge javne zgrade turkse dobe*. Sarajevo.
- Krcsmarik, J. (1979). Bosna-Hersek. *İslam Ansiklopedisi*. 2. 729-735.
- Malcolm, N. (1999). *Bosna'nın kısa tarihi*. İstanbul: Om Yayınevi.
- Oruç Beğ (1972). *Oruç Beğ tarihi*. (Haz. Nihal Atsız). Tercüman 1001 Temel Eser.
- Özcan, A. (2007). Paşa. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 34. 182-183.
- Pelidija, E. (2018, 10-11 Mayıs). Krallıktan sancaklığa: Bosna'nın 1463 yılında fethi. *Dünden Bugüne Bosna Hersek ve Aliya İzzetbegoviç Uluslararası Sempozyum Bildirileri*. (ss.405-418). 10-11 Mayıs 2018, İstanbul.
- Süreyya, M. (1996). *Sicill-i Osmanî*. 3. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Şahin, İ. (1992). Osmanlı Döneminde Sarayova (Saraybosna)'nın kuruluşu ve yükselişi (1455-1561). *Bosna-Hersek*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı. 21-30.
- Turgut, V. (2016). *Yitirilen mirasımız: Balkanlarda kurulan Osmanlı vakıfları (Fethinden XVI. Yüzyılın Sonlarına Kadar)*. Eskişehir: Türk Dünyası Vakfı Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1983). *Osmanlı tarihi*. II. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Zlatar, B. (1974). Popis vakufa u Bosni iz prve polovine XVI vijeka. *Prilozi za orijentalnu filologiju – POF*. Br. 20-21. 109-158.
- Zlatar, B. (2012a). O bosanskom sandžakbegu Skender-paši njegovim potomcima. *Prilozi za orijentalnu filologiju – POF*. Br. 61. 319-350.

- Zlata, B. (2012b). XV. ve XVI. yüzyıl Saraybosna vakıfları. *Balkanlarda Osmanlı Vakıfları ve Eserleri Uluslararası Sempozyum*. İstanbul. 55-61.
- Zlata, B. (2018, 10-11 Mayıs). Saraybosna'nın kurucusu Gazi İsa Bey. *Dünden Bugüne Bosna Hersek ve Aliya İzzetbegović Uluslararası Sempozyum Bildirileri*. (ss.399-404). 10-11 Mayıs 2018, İstanbul.

THE FINANCIAL STATEMENTS OF THE FOUNDATIONS OF ISKENDER PASHA IN SARAJEVO (1807-1821)

Kadir ARSLANBOĞA

The first battle of Kosovo paved the way for Ottoman expansion into Europe. Soon after, a frontal principality was established in the region, which led to permanent presence of the Ottoman military and ever more conquests for the empire. Over time, the Kingdom of Bosnia was forced to pay tribute, though it was only possible to capture Bosnia in 1463 due to complicated circumstances after the seizure of the fortress of Yayla. Following the recapture of the fortress by the Hungarian King, the Ottoman Empire controlled the south of Bosnia until 1528.

The Ottoman Empire followed a planned urbanization in the conquered regions of the Balkans. In accordance with this policy, towns were built around selatin, mosques and devish lodges. The first neighborhood of Sarajevo was founded in 1457 around the Hünkar Mosque named after Sultan Mehmet the Conquerer. The investments and tax exemptions were enforced especially for the acceleration of the settlement processes by the imperial borders. Sarajevo, which was barely a village in 1468-1469, reached a total of 65 neighborhoods in 1561. The religious and social facilities constructed by Gazi İsa Bey and Gazi Hüsrev Bey had a tremendous role in the transformation of Bosnia from a mere village to a large city within a century.

Another person who contributed to the development of Sarajevo is İskender Pasha, who served as, respectively, Bosnia flag officer (bannerlord), Governor of Rumelia and Vizier. Pasha was born as the son of a Genovese father and a Roman (Greek) mother, though the location of his birth is unknown. Pasha, as a talented soldier, is known to have participated in countless campaigns and battles from the second half of the 15th century on. İskender Pasha was assigned as the Bosnia flag officer three times between the years of 1478-1480, 1485-1490 and finally 1499-1506 when he passed away.

---

* Çanakkale Onsekiz Mart University, Department of Economics, karslanboga@comu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0264-4796

He was pronounced as “Pasha” in 1480 after his assignment as the Governor of Rumelia and officially named as “İskender Pasha”, who was also assigned as “vizier” twice in 1483 and 1489.

İskender Pasha, who served by the imperial borders in Rumelia established a foundation in Sarajevo named “İskender Pasha Zawiya”. This study will disclose the financial status of the foundation, with the help of foundations accounting balance sheets covering the periods between 1 Muharrem 1222 through 29 Şaban 1236 (11 March 1807 – 1 June 1821). The account book used to disclose the financial status of the foundation is registered in Ottoman Archives under the *Evkâf-ı Harameyn* Account Books catalogue, inventory number 0794 (BOA, Ev_HMH_d.0794). The duration of the foundation balance sheets is 14 years 6 months in *hijri (lunar) terms*, and 14 years 2 months 10 days in *gregorian terms*. In order to facilitate the tracking of the years, the years of balance sheets are organized according to the Gregorian Calendar in 15 year periods.

The endowment (vakıfy) that belongs to the Zawiya Foundation is thought to have been lost during the 1697 Fire when Eugen Savojski captured Sarajevo, which is why the date of foundation’s establishment could not be precisely determined. It is estimated that the Zawiya constructed began in 1467 while the other organizations within the zawiya were completed between the years of 1499 and 1505.

İskender Pasha knows Sarajevo extremely well as he served as an administrator in the region for many years. The organizations within the foundation were built in districts such as Kovaçi and Skenderiya which were relatively less populated at the time. One of the branches of the Moşčanitsa River was redirected towards Vratnik and Kovaçi districts to facilitate settlements in this region. He also built a mosque in the region, which did not only contributed to increased settlements but also embellished the region due to water sprinkling through many gardens and yards.

He constructed a nakşibendi zawiya in the Skenderiya Region and a caravanserai on the other side of the river with a palace that incorporates an imaret and a guesthouse as well as 11 stores on the ground floor. In addition to all this, he built lots of fountains and a bridge over the Milačka river to enable transportation between the two sides. The Zawiya known as “the İskender Pasha Lodge” or “the Sheyh Guest Lodge” is the first Nakşibendi Lodge of Bosnia.

In order to maintain the activities of the Foundation, many gardens, forests, lucerns around the zawiyah, groundworks (*zemin*), fields and meadows in the palace, as well as the villages of Bocalik, Kavacik, Dolca, Korça and Radmanik were purchased, and the revenues of a total of 58 farms were assigned to the foundation. In this region, which is abundant in water resources, a total of 29 mills, respectively, 4 mills in Vişegrad, 13 in Mostaniçe, 4 in Koseva, 3 in Çelebipazar and 5 in Viseko were devoted to the foundation.

The Zawiyah Foundation, in the 15 year period, had a total income of 1.026.120 akçe, and a total of expenditure of 1.789.132 akçe, which reveals a total deficit of 763.012 akçe in the balance sheet of the foundation. The revenue of the İskender Pasha Zawiya followed a flat trend over the years, at an

annual amount of 68.408 akçe. The balance sheet shows that the last year registered the same revenue although it was only 6 months long. The expenditures of the foundation, on the other hand, ranged between 17.000 and 97.000 akçe, excepting one year. The year 1815 experienced an expenditure exceeding one million akçe due to frequent floods and surges of the river and the subsequent reconstruction of the river benches and the great fountain near the river, which resulted in an accumulated expenditure of one million akçe.

The vast majority of the revenues are composed of four main components. The first component is *galle-i hadika* (fruit garden) which makes up 35% of the revenue. The second component is the (*asi-yab*) revenue of the mills operated with *muqataa*, making up 27% of the income. The third component, which makes up 18% of the revenue, is the income generated from a land named *Kovanlık*. The fourth component is the *muqataa* income derived from lands operated under the foundation's jurisdiction. In addition, small amounts of *muqataa* income is also derived from various *menzil* and fountains throughout the city.

Because of the *waqfiye* of the foundation cannot be reached, how the income of the foundation was spent is unknown though reasonable deductions and inferences can be made through the use of foundations accounting balance sheets and *tahrir* registers. The foundation directed most of its charities water provision for the city. It can be easily seen from the balance sheets that the allocated incomes are often more than sufficient to meet the expenditures. A great fire in Bosnia in the year 1815 is common knowledge to many studies. Even though none of the charities of the foundations was damaged in the fire, the floods caused by the river severely damaged the river benches and the great fountain according to the records. It is this calamity that put the foundation into great fiscal turmoil, after which, the foundation started a policy of strict austerity, managing to save an average of 70%. Additionally, the foundation paid their debts by either using prior savings or by taking new loans from third parties.

The Foundation of *İskender Pasha Zawiya* was able to stand up to many challenges such as wars and natural disasters and maintain its activities up until 1900s, thanks to its large pockets of income and policies of austerity.

Ek 1. İskender Paşa Zaviyesi Vakfı'na Ait Muhasebe Defterinin Transkripsiyonu

Hâlâ Bâbü's-sâade Ağası uhde-i zir-i nezâretinde olan medine-i Saraybosnada Gâzi İskender Paşa nâm sâhibü'l-hayrın evkâfında vâki' olan irâd ve masârif-i vakf-ı mezbûrun mütevellisi ma'rîfetiyle ve ma'rîfet-i şer'i ile rûyet olunmak mu'tâd-ı kadîm olduğına binâen işbu bin ikiyüz yigirmi bir senesinin mâh-ı Saferü'l-hayrın guresinden bin ikiyüz otuz altı senesinin mâh-ı Receb-i Şerif'in gâyetine kâmil on beş sene ile altı mâh zarfına hâsıl olan irâd-ı âsiyâbhâ ve çeşme-hâ ve arâzi-i mevkûfeden ve menâzil-i ma'lûmeden cânib-i vakfa âid ve râci' olan mukâtaât ile vakf-ı mebrûrun oğlu Mustafâ Beğ câmi'-i şerifin ittisâlinde kâin bağçe galesinden müctemi' olan irâd-ı sinin-i mezkûrede vakf-ı mezbûrede vâki' edâ-i duyûn-ı güzeşte ve edâ-i vezâif ve ta'mirât-ı mecrâ-yı nehr-i Mostaniçe ve çeşme-hâ-i mecrâ-yı âb-ı So[ğ]ukbunar ve iki def'a binâ-i çeşme-i kebir der-nehr-i Milaçka ve sair masârif-i sinin şuhûr-ı mezkûre tarafında vâki' vakt-i mezbûrede Hoşkili? ve Cezeli? masârifin mütevellisi ve câbisi ve sair mürtezikâların ma'rîfetleri ile ve ma'rîfet-i şer'le rûyet olunan muhâsebe defteridir ki ber-vech-i âti beyân olunur der fi'l-yevm gurre-i Şa'bâne'l-mu'azzam sene sitte ve selâsin ve meteyyn ve ve elf m leh gurus		
İrâd-ı vakf-ı mezbûr sene 1222-1236 [1807-1821]	Defter Toplamı	Güncel Toplam
Mahsûl-i mukâtaât-ı âsiyâbhâ	18.168z	18.168
Mahsûl-i mukâtaât-ı arâzi-i mevkûfe	5.662	5.662
Mahsûl-i mukâtaât-ı çeşme-hâ	3.336	3.336
Mahsûl-i mukâtaât – menâzil der-mahalle-i Pehlivan Hasan	1.322	1.322
Mahsûl-i mukâtaât-ı menâzil der-mahalle-i So[ğ]ukbunar	1.486	1.486
Mahsûl-i mukâtaât-ı menâzil der-mahalle-i Abdülhalim Ağa	766	766
Mahsûl-i mukâtaât-ı menâzil der-mahalle-i Hâdım Ali Paşa	322	322
Mahsûl-i mukâtaât-ı der-mahalle-i Kemâl Beğ	300	300
Mahsûl-i mukâtaât-ı Raği? ma'a .. Korçe	660	660
Hâsilât-ı galle-i hadikâ der-kurb-ı câmi'-i şerif	24.000	24.000
Hâsilât-ı kovanlık	12.000	12.000
Mahsûlât-ı mukâtaât-ı menâzil der-mahalle-i ... El-hâc İbrâhîm	386	386
Yekûn der-sene-i kâmil hâsilât	68.408	68.408
Cem'ân mâl-ı vakıf der seneyn-i mezbûr	1.023.672	1.026.120
Be hesâb-ı gurus [1 gurus = 240 akçe]	4.276	4.275,5
Minhâ el-masârif sene 1222 [1807]		
Tathîr-i nehr-i Mostaniçe ber-mu'tâd-ı kadîm ırgadân 45	13.200	13.200
Bend ta'mirine ber-müceb-i defter-i müfredât	13.610	13.610
Masârif-i çifte çeşme ber-müceb-i defter-i müfredât	7.200	7.200
Masârif-i hadikâ ta'mirât-ı ber-müceb	4.920	4.920
İt'âm-ı aşûrâ	4.800	4.800
Vazife-i mütevellî	3.600	3.600
Vazife-i câbî	3.000	3.000
Vazife-i kâtib	3.000	3.000
Vazife-i mi'mârgûy	2.400	2.400
Yekûn masârif-i der-sene-i mezkûr	55.730	55.730
El-masârif sene 1223 [1808]		
Masârif-i çeşme-i kebir der-nehr-i Milaçka ber-müceb-i defter-i müfredât	19.600	19.600
Toprak künk aded 400 fi [3]6	14.400	14.400

Ta'mirât-ı kaldırım zira' 300	7.200	7.200
İt'âm-ı aşûrâ	4.800	4.800
Vazife-i mi'mârgûy	2.400	2.400
Vazife-i câbî	3.000	3.000
Vazife-i kâtib	3.000	3.000
Vazife-i mütevellî	3.600	3.600
Yekûn masârif-i der-sene-i mezkûre	58.000	58.000
Minhâ el-masârif der-sene-i 1224 mezkûr [1809]		
Çam künk aded 30 fi [4]80	14.400	14.400
Ta'mirât-ı taksim-i taş ma'a künk	8.300	8.300
Tathîr-i nehr-i Mostaniçe ber-mu'tâd-ı kadîm ırgadân 45	13.200	13.200
Ta'mirât-ı etrâf-ı çeşme-i kebîre ber-müceb-i defter-i müfredât	4.800	4.800
Vazife-i mi'mârgûy	2.400	2.400
İt'âm-ı aşûrâ	4.800	4.800
Vazife-i câbî	3.000	3.000
Vazife-i kâtib	3.000	3.000
Vazife-i mütevellî	3.600	3.600
Yekûn masârif der sene-i mezkûr	57.500	57.500
Minhâ el-masârif der-sene-i 1225 mezbûr [1810]		
İzmayopça nâm mahalde divârisının ber-müceb-i defter-i müfredât	48.900	48.900
Sevak aded 400 fi [3]6	14.400	14.400
Ta'mirât-ı etrâf-ı hadikâ keraste ma'a neccâr ber-müceb-i defter-i müfredât	5.440	5.440
İrgedân nefer 20 fi 50	5.400	5.400
Lâğım husûsiçün bârût-ı siyâh ma'a ücret-i lâğımcıyân	3.600	3.600
Vazife-i câbî	3.000	3.000
Vazife-i mi'mârgûy	2.400	2.400
Vazife-i kâtib-i vakf-ı mezbûr	3.000	3.000
Vazife-i mütevellî	3.600	3.600
İt'âm-ı aşûrâ ber-mu'tâd-ı kadîm	4.800	4.800
Ta'mirât-ı çeşme-i kebîr ber-müceb-i müfredât	[2800]	2.800
Yekûn masârif der sene	97.340	97.340
Minhâ el-masârif der-sene-i 1226 mezbûr [1811]		
Tathîr-i nehr-i Mostaniçe ber-mu'tâd-ı kadîm ırgadân nefer aded 45 fi 60	16.080	16.080
Kal'a altından nehr-i mezkûrun arkı münhedim olub neccâr ma'a keraste	12.120	12.120
Masârif-i ta'mirât-ı çifte çeşme ber-müceb-i müfredât	4.880	4.880
[Edâ-yı Vazife-i câbî]	[3000]	3.000
İt'âm-ı âşûra ber-mu'tâd-ı kadîm	4.800	4.800
Ta'mirât-ı divârı hadikâ neccâr ma'a keraste ber-müceb	6.000	6.000
Edâ-yı vazife-i kâtib vakf-ı mezbûr	3.000	3.000
Edâ-yı vazife-i mi'mârgûy vakf-ı mezbûr	2.400	2.400
Edâ-yı vazife-i vakf-ı mezbûr	3.600	3.600
Yekûn el-masârif der-sene-i mezkûre	55.880	55.880
Minhâ el-masârif der-sene-i 1227 mezbûr [1812]		
Tathîr-i nehr-i Mostaniçe ırgadân nefer 45 fi 60	16.080	16.080

Masârif-i çifte çeşme mecrârâ-yı So[ğ]ukbunar künk ma'a löküm ma'a neccâr ber-müceb-i defter	24.780	24.780
Masârif-i hadikâ koliba puşidesi müceddeden tecdid-i şender ve mismâr ve neccâr ber-müceb-i defter-i müfredât	18.920	18.920
Çeşme-i kebîr etrafına ta'mîrât-ı baskiyye? ma'a mismâr ma'a neccâr	6.182	6.182
İt'âm-ı âşûrâ ber-mu'tâd-ı kadîm	4.800	4.800
Edâ-yı vazîfe-i mi'mârgûy ber-mu'tâd-ı kadîm	2.400	2.400
Edâ-yı vazîfe-i mütevellî-i vakf-ı mezbûr	3.600	3.600
Edâ-yı vazîfe-i câbî-i vakf-ı mezbûr	3.000	3.000
Edâ-yı vazîfe-i kâtib-i vakf-ı mezbûr	3.000	3.000
Yekûn masârif-i der-sene-i mezbûr	84.762	82.762
Minhâ el-masârif der-sene-i 1228 mezbûr [1813]		
Tathîr-i nehr-i Mostaniçe arki ber-mu'tâd-ı kadîm ırgadân nefer aded 45 fi 60	16.080	16.080
Ta'mîrât-ı çifte çeşme mecrârâ-yı So[ğ]ukbunar çam künk ma'a löküm ber-müceb-i defter	9.600	9.600
Ta'mîrât-ı etraf-ı hadikâ ber-müceb-i defter-i müfredât	4.600	4.600
İt'âm-ı âşûrâ ber-mu'tâd-ı kadîm	4.800	4.800
Edâ-yı vazîfe-i câbî be-vakf-ı mezbûr	3.000	3.000
Edâ-yı vazîfe-i kâtib be-vakf-ı mezbûr	3.000	3.000
Edâ-yı vazîfe-i mi'mârgûy be-vakf-ı mezbûr	2.400	2.400
Edâ-yı vazîfe-i el-mütevellî be-vakf-ı mezbûr	3.600	3.600
Yekûn el-masârif der-sene-i mezbûr	47.080	47.080
Minhâ el-masârif der-sene-i 1229 mezbûr [1814]		
Tathîr-i arki nehr-i Mostaniçe ber-mu'tâd be-dest-i ... ka'la nefer 45 fi 60	16.080	16.080
Tecdid-i kaldırım çeşme-i kebîr üzerinde zir'a ... 560 fi 5	16.800	16.800
Ta'mîrât – çifte çeşme mecrârâ-yı âb-ı So[ğ]ukbunar ham künk ma'a lülem ma'a neccâr	4.600	4.600
İt'âm-ı âşûrâ ber-mu'tâd-ı kadîm	4.800	4.800
Edâ-yı vazîfe-i mi'mârgûy ber-mu'tâd-ı kadîm	2.400	2.400
Vazîfe-i kâtib vakf-ı mezbûr	3.000	3.000
Berây-ı edâ-yı vazîfe-i câbî be-vakf-ı mezbûr	3.000	3.000
Berây-ı edâ-yı vazîfe-i el-mütevellî be-vakf-ı mezbûr	3.600	3.600
Yekûn el-masârif-i der-sene-i mezbûr	54.280	54.280
Minhâ el-masârif sene 1230 [1815]		
... sullar tuğyanısıyla mâh-ı saferin gurrasinde vakfî şerifin nehr-i Mostaniçe bendi bi'l-küllîye harâb ve münhedim olmağla iktizâ iden yalvan sürtme boyunduruk aded ikiyüz elli her dânesi ikişer guruşa	120.000	120.000
Def'a sürtme yalvan aded ve yiğirmi her dânesi ikişer guruşa	9.600	9.600
Pençe tahiyye aded 50 fi 100 pareye	30.000	30.000
Büyük mismâr kıyye 150 fi 40	36.000	36.000
Neccârân yevmiyeler	60.000	60.000
Cümle ka'la ahali ittifakıyla nâzır nasb ve ta'yîn olunan Alemdar ücret	12.000	12.000
Vakf-ı merkûmun hassâlar çarşusunda ahşâbdan çeşme-i kebîre nehr-i Milaçka üzerinde heman ...oldahi bi'l-küllîye inhidâm olmağın iktizâ iden		
keraste meşe ağacından baba ta'bir olunan sürtme aded 6 zirâ' aded 45 fi 2 guruşa	21.900	21.900

etrafından iktizâ iden sevâk aded 600 tûlen üçer zirâ'lık	14.400	14.400
Ayak ta'bir olunan kavî direk aded 12 cem'ân zirâ' 66 fi 90 pâreye	35.640	35.640
Başlık ta'bir olunan direk aded 6 zirâ' cem'ân aded 36 fi 90	19.200	19.200
Yasdık aded 18 cem'ân zirâ' 45	24.360	24.360
kebir eslihâ? aded 30 be-hesâb-ı zirâ' 334,5 pâre fi 90	180.060	180.060
Döşeme için talpa zirâ' 111 fi 4,5	120.000	120.000
Kaplama aded 16 be-hesâb-ı zirâ' 130	31.200	31.200
Başlık zirâ' 80 fi 1	19.200	19.200
Etrâfında iktizâ iden baskiyye? aded 80	19.200	19.200
Mikras ta'bir olunur aded 4	14.400	14.400
Mendirek? için ham sürtme aded 61	40.080	40.080
Meşe sevak aded 1000 fi 4	24.000	24.000
Mismâr kıyye 250	52.800	52.800
Palamar ta'bir olunan mismâr kıyye 40	9.600	9.600
Neccârâna yevmiyye aded 380 fi 2	182.400	182.400
Irgadân nefer aded 110	26.400	26.400
Nâzırân ücret	4.800	4.800
Çeşme-i mezkûre üzerine doluma nakl için	12.000	12.000
Ta nakliyyesiçün	12.000	12.000
Kaldırımçıya kaldırım	16.800	16.800
Yekûn el-masârif der sene	1.148.040	1.148.040
Minhâ el-masârif sene 1231 [1816]		
Tathîr-i nehr-i Mostaniçe ırgadân nefer aded 40	9.600	9.600
Ta'mîrât-ı çifte çeşme löküm ma'a künk	3.600	3.600
Kapu bağlama ma'a ta'mîrât-ı hadikâ	1.200	1.200
Edâ-yı vazife-i mi'mârgûy	2.400	2.400
Yekûn el-masârif der sene	16.800	16.800
Minhâ el-masârif sene 1232 [1817]		
Tathîr-i nehr-i Mostaniçe ırgadân nefer 40	9.600	9.600
Ta'mîrât-ı çifte çeşme	6.720	6.720
Edâ-yı vazife-i mi'mârgûy	2.400	2.400
Ta'mîrât-ı hadikâ bağlama	780	780
Yekûn el-masârif der sene	19.500	19.500
Minhâ el-masârif sene 1233 [1818]		
Tathîr-i nehr-i Mostaniçe ber-mu'tâd-ı kadîm ırgadân 43	10.300	10.300
Ta'mîrât-ı çifte çeşme mecrâ-yı So[ğ]kbunar be-dest-i su yolcu ber-mûceb-i defter-i müfredât	5.980	5.980
Edâ-yı vazife-i câbi be-vakf-ı mezbûr	3.000	3.000
Edâ-yı vazife-i mi'mârgûy be-vakf-ı mezbûr	2.400	2.400
Yekûn el-masârif der sene	21.680	21.680
Minhâ el-masârif sene 1234 [1819]		
Tathîr-i nehr-i Mostaniçe ırgadân nefer 43 fi 45	11.500	11.500
Ta'mîrât-ı pûşide-i bende pençe tahîyye... 3 ma'a mismâr ma'a neccâr	3.600	3.600
Çam künk ...3 ma'a löküm	3.000	3.000
Edâ-yı vazife-i mi'mârgûy be-vakf-ı mezbûr	2.400	2.400

Edâ-yı vazife-i câbî be-vakf-ı mezbûr	3.000	3.000
Yekûn el-masârif der-sene-i mezkûre	23.500	23.500
Minhâ el-masârif vakf-ı mezbûr der-sene-i 1235 [1820]		
Tathîr-i nehr-i Mostaniçe ırgadân nefer aded 43 fî 45	11.500	11.500
Tâmirât-ı etrâfî çeşme-i kebîr baskiyye? ma'a mîsmâr ma'a neccâr	3.200	3.200
Tâmirât-ı taksîm-i çifte çeşme ber-müceb-i müfredât	3.480	3.480
Edâ-yı vazife-i câbî be-vakf-ı mezbûr	2.400	2.400
Edâ-yı vazife-i mîmârgûy be-vakf-ı mezbûr	3.000	3.000
Timur kürek aded 1 be-vakf-ı mezbûr	360	360
Yekûn el-masârif der-sene-i mezkûre	23.940	23.940
Minhâ el-masârifât-ı vakf-ı mezbûr der-sene 1236 mezkûre ilâ gâyeti Şa'bâne'l-mu'azzam [1821]		
Tathîr-i nehr-i Mostaniçe ber-mû'tâd-ı kadîm ırgadân nefer 43	11.500	11.500
Tâmirât-ı ... mahalle-i İzmayopça ... .. aded 8 fî 80	3.840	3.840
Sürtme direk boyunduruk aded 5 fî 80	2.400	2.400
ırgadân nefer 3 fî 10	1.080	1.080
Neccâr nefer 4 fî 80	1.920	1.920
Mîsmâr kıyye 3	720	720
Nân-ı azîz	240	240
Vazife-i câbî-i vakf-ı mezbûr	3.000	3.000
Vazife-i mîmârgûy-ı vakf-ı mezbûr	2.400	2.400
Yekûn el-masârif der-sene-i mezkûre	21.700	27.100
Yekûn masârifât-ı vakf-ı der-sinin ve şehûr	1.749.792	1.789.132
Be-hesâb-ı guruş	7.290,5	7.454,7

Resim 1. İskender Paşa Tekkesi